

Стецик С. П. Система методологических знаний и умений в школьном курсе физики.

Необходимость формирования в учеников глубоких знаний о сути экспериментального познания определяется той ролью, которую играет эксперимент в физических исследованиях. Теоретическое познание ученика включает как уровень овладения отдельными методами, так и уровень усвоения целостной физической теории. С развитием информативно-коммуникационных технологий большого распространения в науке получило моделирование с помощью компьютеров. С помощью таких моделей рассчитывают программу сложных научно-технических, производственных и социальных процессов. Используя аналогию в процессе познания, ученики постепенно овладевают интеллектуальным навыком возведения одного сложного явления к другим, более простым и уже изученным.

Ключевые слова: обучение физике, школьный курс физики, методологические знания, методологические умения, система знаний и умений.

Stetsyk S. P. System of methodological knowledge and abilities in the school course of physics.

A forming necessity for the students of thorough knowledge about essence of experimental cognition is determined by a that role which is played by an experiment in physical researches. Theoretical cognition of student includes both the level of capture separate methods and level of mastering of integral physical theory. With development of informatively-communication technologies of large distribution in science got a design by means of computers. By means of such models expect the program of difficult scientific and technical, productive and social processes. Using an analogy in the process of cognition, students gradually seize intellectual skill of erection of one difficult phenomenon to other, more simple and already studied.

Keywords: studies of physics, school kurs physics, methodological knowledge, methodological abilities, system of knowledge and abilities.

УДК 378.147:7840

Ся Цзін

**ДИАЛЕКТИКА КОМУНІКАТИВНОЇ ДИДАКТИКИ
У ТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА-ВОКАЛІСТА**

У статті розкрито особливості та ознаки комунікативної дидактики у творчому процесі підготовки педагога-вокаліста. Розглядається термінологічний апарат комунікативної дидактики. Визначені три головних пріоритети комунікативної педагогіки, різні аспекти комунікації.

Ключові слова: педагогічна психологія, комунікації, термінологія та пріоритети комунікативної дидактики.

На сьогодні європейське суспільство, зокрема українське, потребує особистостей, які прагнуть максимальної реалізації своїх здібностей, відкриті сприймати новий досвід, здатні на свідомий та відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях. Розв'язання цієї проблеми вплинуло на зміну мети і завдань вищої освіти.

Істотним досягненням сучасних методик вокальної підготовки є дидактична система комунікативного навчання, що впливає, насамперед, на традиції розвитку співацького голосу майбутнього педагога-вокаліста. Однак ця система не завжди гарантує включення особистості у соціально ціннісну активність та формує практичну культуру поведінки й спілкування студентів з викладачами, оскільки не включаються засоби роботи, які були розроблені педагогічною психологією.

Так, Л. Виготський уважав, що педагогічна психологія – це узагальнена й узагальнююча наука, а розділами педагогічної психології є:

- педагогіка як наука про методи та прийоми навчальної діяльності з дитиною з точки зору її дитячої психології розвитку (педагогічна технологія професійної праці);
- педологія як координація праці педагогів узагалі та окремо взятого педагога, орієнтованого на зону ближнього розвитку кожного учня;
- дидактика як система організації та трансляції педагогом конкретних наукових знань і способів отримання зворотного зв'язку від учнів (у вигляді контрольних робіт, тестів, які відображають інформованість й ерудицію учнів) [2, с. 19].

Отже, актуальність проблеми, що піднімається в статті, направлена на вивчення нових форм навчальної діяльності, які мають підвищити рівень вокального навчання студентів педагогічних університетів, подальшому розвитку співацьких навичок, художньої інтерпретації вокальних творів, формуванню комунікативного компонента студентів у процесі спілкування, а також розвитку мисленневих здібностей та загальної культури майбутніх педагогів-вокалістів.

Сучасна гуманітарна наука використовує термін “комунікація” в широкому сенсі як спілкування, а у вузькому – як свідомо встановлена взаємозалежність, витончена форма захисту корпоративних зв'язків. Стосовно професійної вокальної освіти, де педагогічний процес будується на передачі інформації від учителя до учня, саме “свідомо встановлювана залежність”, націлена на педагогічне управління освітнім процесом, виступає основним орієнтиром. При цьому сам комунікативний процес як обмін інформацією покликаний забезпечити не тільки адекватне розуміння навчального матеріалу, що є предметом обміну, але також стимулювати асоціативні механізми звуко-сміслового мислення, як надзвичайно важливі фактори у процесі розвитку співацького голосу студентів.

Засновником комунікативної дидактики вважається К. Шаллер. Ідейними і теоретико-методологічними *передумовами*, що визначили розгортання проблематики комунікативної дидактики, були:

- концепція діалогу людини з Богом (М. Бубер);
- концепція необхідності безпосереднього контакту носіїв свідомості (О. Больнов);
- сприйнята з онтологічної концепції Ю. Габермаса ідея неспотвореної продуктивної комунікації, а також положення теорії комунікації, з якої засвоєна послідовність структурних компонентів комунікативного акту (відправник – інформація – канал – одержувач).

Цей дидактичний напрям до кінця ще не сформовано. Водночас він представлений концепцією дидактичного інтеракціонізму, комунікативною і критико-комунікативною дидактикою, що характеризуються різними підходами до визначення свого предмета і структури, специфічним понятійним рядом, оригінальною системою принципів.

У вітчизняній педагогічній науці спостерігається зростання інтересу до дослідження окремих *аспектів проблеми комунікативної дидактики*, а саме:

- гуманістичні виміри педагогічної комунікації (І. Бех, І. Зязюн, С. Мусатов);
- комунікація в педагогічному процесі (Н. Волкова, Н. Бутенко, О. Коваленко, Г. Селевко, С. Смотрицька, Г. Токарева, В. Филипчук, О. Черних, Г. Яценко);
- комунікативна компетентність педагога (М. Заброцький, І. Зязюн, С. Максименко, О. Матвієнко, Л. Петухова, Л. Сергєєва, С. Сисоєва, Т. Щербан);
- діалогічність у процесі педагогічної комунікації (О. Балл, О. Нікуленко, Н. Тарасович, О. Ткаченко, С. Хаджирадева);
- психологічні засади педагогічної комунікації (І. Бех, О. Балл, Г. Дьяконов, В. Мусатов, С. Макаренко);
- комунікативні засади дитиноцентрованої педагогіки (С. Білецька, В. Кремень);
- комунікативні засади особистісно-орієнтованого навчання та виховання (І. Бех, О. Пехота, І. Підласий, А. Фасоля);

• розвиток особистості в процесі спілкування (Н. Кордунова, В. Любашина, Н. Хомутинікова).

На сучасному етапі розвитку педагогіки мистецтва активно входять у науковий обіг питання комунікативної дидактики [3]. Її основні положення вказують на *три головні пріоритети комунікативної педагогіки*, а саме:

- 1) пріоритет комунікації над інформацією;
- 2) пріоритет розуміння над значенням;
- 3) пріоритет діалогу згоди над дискусією.

Саме цей новий погляд на проблему дозволяє розглядати її в контексті застосування до конкретного предмета вивчення на основі наявного знання, зокрема сприяти його адаптації [3]. Адже, комунікативний комплекс “викладач-студент” у вокальному навчанні має особливе значення. Тобто студент є не тільки об’єктом сприйняття інформації, а й об’єктом безпосередньої реалізації запропонованих пристосувань до власного голосового апарату як музичного інструменту. Специфіка вокальних занять веде педагога від одностороннього впливу на учня через монолог. Вона створює умови для діалогізації навчального процесу, що є найважливішим фактором у світлі сучасних комунікативних теорій.

Практична реалізація цього підходу має діяльнісний характер вокального навчання, оскільки реальне спілкування на заняттях з постановки голосу здійснюється за допомогою не тільки мовної діяльності, а й викладацького голосового показу та візуального моделювання якості звуку, за допомогою якого студенти прагнуть вирішувати реальні або уявні завдання щодо розвитку співацького голосу.

Предметом комунікативної дидактики є “комунікативна організація дидактичної діяльності” (В. Петерсен), “теорія викладання і навчання як комунікативний процес з метою критичного відображення наявної дійсності” (Р. Вінкель) та як дидактична теорія “симетричної комунікації” (К. Шаллер). Вищезазначене свідчить про процес інтенсивного оформлення нової галузі дидактики.

Система принципів охоплює різні *аспекти комунікації*: самопізнання (рефлексивність), селекцію змісту (екземпляризм), способи подачі інформації (дидактична редукція, асиметрична бесіда, наочність), побудова комунікативного акту (симетрична і асиметрична комунікація, принцип Саммерхілл), зокрема формулюється система відповідних вимог до їх реалізації.

Отже, *мета комунікативної дидактики* у підвищенні рівня комунікативності та комунікабельності всіх учасників процесу вокального навчання майбутнього педагога-вокаліста є:

- у критичному освоєнні дійсності з метою її перетворення; у передачі навчально-музичної інформації;
- у конструктивному вирішенні міжособистісних суперечностей і конфліктів;
- у виробленні інтерпретативного ставлення до навколишнього світу.

Особливе місце в комунікативній дидактиці займає дисертаційне дослідження Л. Балакіної [1]. Вона вважає, що комунікативна дидактика є цілісним процесом навчання, який характеризується рядом *ознак*:

- цілеспрямованість (мета – досягти конкретного результату);
- непередбачуваність (форма і зміст мають елементи випадковості, а успішність і результат – ймовірнісний, прогностичний характер);
- контекстуальність (здійснюється з урахуванням соціокультурного та інших контекстів);
- предметність (є взаємодія на певну тему);
- безперервність та відносність (регулювання взаємовідносин);
- має знаковий, інтерпретаційний характер;

– має етичний аспект (правдивість і чесність, цілісність, справедливість, повага, відповідальність);

– ураховує правила комунікативної взаємодії (якості, кількості, доречності, хороших манер, моральності, ввічливості).

Із сказаного вище зробимо висновок, що педагогічна комунікація у процесі підготовки педагога-вокаліста передбачає не тільки енциклопедичне засвоєння певної суми музикознавчих знань студентами, а й розвиток гнучкого, рухомого, адаптивного звукосмислового мислення і поведінки, в основі яких лежить узгодження, розуміння, вміння орієнтуватися і розбиратися в будь-яких ситуаціях.

Відповідно, комунікативна дидактика визначає *функції* вокальної освіти (задоволення потреби спілкування, поліпшення уявлення про себе, побудова взаємин, виконання соціальних зобов'язань, обмін інформацією, вплив на інших).

Також комунікативна дидактика визначає *умови* підготовки педагога-вокаліста, а саме:

- створення ситуації міжособистісної взаємодії, публічного виступу, спільне вироблення рішень, налаштованість педагога на мікрокосм студентів;
- варіювання способів мовно-звукового уявлення предмету;
- здатність студентів проникати в комунікативний задум (намір, інтенцію педагога), ефективність тощо.

Термінологічний апарат комунікативної дидактики представлений широким спектром понять різного об'єму і змісту. Серед них можна виділити такі *групи*, в межах яких здійснюється розвиток понятійно-термінологічної системи.

1. *Поняття, запозичені з різних галузей знань* – теорії комунікації, соціології, філософії. Ці поняття не завжди застосовуються в їх початковому значенні, а отримують нові акценти особистого смислового навантаження. Поняття “інтерація” інтерпретується як процес маніпуляції (Г. Молленгауер), як рівно об'ємне “комунікації” (Г. Чамлер), як послідовність комунікативних секвенцій (П. Вацлавік).

2. *Метафоричні терміни символічного інтераціоналізму* – при аналізі взаємодії педагога і студента на заняттях, використовуються такі поняття, як “зустріч”, “сцена”, “актор”, “розвиток сюжету” (В. Попп); до технічних термінів, що фіксують спосіб передачі інформації (“дигітальна”, “аналогова”, відправник, канал, адресат, одержувач); до соціологічних термінів (*вербальний, невербальний*).

Зокрема, ми визначили *три головні принципи*, а саме:

- формування культури звукосмислового мислення (цього можна досягти, тільки перетворюючи вокальне заняття в означену комунікативну подію);
- контекст розуміння (а для створення такого контексту необхідний набір різних педагогічних технологій);
- спілкування доступною мовою зі студентом, яка має розвиватися та активуватися в процесі вокального навчання.

Комунікативний підхід у вокальній підготовці означає, що в центрі навчання знаходиться студент як суб'єкт навчальної діяльності, а система розвитку співацького голосу передбачає максимальне врахування індивідуально-психологічних, вікових та національних якостей особистості студента, зокрема його інтересів та віросповідання.

Об'єктом вокального навчання такого підходу є звукосмислова мовна діяльність у таких її видах, як слухання, говоріння, метроритмічне декламаційне читання тощо. Комунікативний підхід орієнтує вокальні заняття на навчання спілкуванню, використання вокального мовлення з метою обміну думками та почуттями. Для цього основна увага на вокальних заняттях приділяється створенню та підтриманню у студентів потреби в спілкуванні і засвоєнні професійно значущої, загальнокультурної ціннісної інформації.

Названий підхід реалізує основні вимоги до сучасного вокально-навчального процесу: комунікативну поведінку викладача на заняттях; використання завдань, що відтворюють ситуації спілкування у майбутній вокально-виконавській діяльності,

передбачають здійснення навчальних дій у таких ситуаціях; паралельне засвоєння артистично-сценічних дій.

Методичним змістом комунікативного підходу є способи організації вокально-навчальної діяльності, пов'язані, в першу чергу, з широким застосуванням не тільки індивідуальних занять, а й колективних форм роботи (створення дуетів, тріо, ансамблів), з розв'язанням проблемних завдань, із співпрацею між викладачем та студентами. Кінцевою метою навчання за цим підходом є формування і розвиток комунікативної компетенції, тобто, готовності й здатності студентів до вокально-виконавської та педагогічної діяльності.

Новітньою інтерпретацією комунікативного підходу у вітчизняній методиці є вокальне навчання у співпраці. Його сутність зводиться до створення умов для активної спільної діяльності студентів у різних навчальних ситуаціях. За такого підходу навчання організовується не тільки індивідуально (викладач-студент), а й у малих групах, що складаються з 2-3 осіб різного рівня вокальної підготовки (сильний, середній, слабкий); виконуючи завдання, перед студентами ставляться такі умови, за яких успіх чи неуспіх одного з них відбивається на результаті всієї групи, зокрема і на кінцевій оцінці. Така робота можлива у таких формах вокальної роботи як дует, тріо або квартет в межах одного вокального класу викладача.

Як показує практика, навчання у співпраці дозволяє значно збільшити час вокально-виконавської практики кожного студента порівняно з індивідуальними заняттями, які за навчальним планом в педагогічних університетах заплановані раз на тиждень. Зокрема, акцентувати увагу на самостійне добування студентами музикознавчої інформації, її критичному осмисленні та засвоєнні. Комунікативний підхід у сучасній вокальній методиці розглядається як теоретична база розвитку співацького голосу майбутнього педагога-вокаліста.

Отже, застосування комунікативного підходу у процесі розвитку співацького голосу майбутнього педагога-вокаліста, що пов'язується з урахуванням визначених умов, індивідуальних та вікових можливостей об'єкта комунікації і з урахуванням розвитку у студента нестандартного мислення, передбачає творчий підхід у майбутній вокально-виконавській та педагогічній діяльності.

Використана література:

1. Балакіна Л. Л. Педагогические принципы реализации коммуникативного подхода в организации урока и формировании коммуникативной компетентности учащихся : дис. ... док. пед. наук : 13.00.01 / Л. Л. Балакіна. – Томск, 2010. – 403 с.
2. Коммуникативная культура. От коммуникативной компетентности к социальной ответственности / под ред. С. В. Титовой. – Санкт-Петербург : Питер, 2009. – 176 с.
3. Эйзенштейн С. М. Психология искусства : психология процесса художественного творчества / С. М. Эйзенштейн. – Ленинград : Наука, 1980. – С. 173-202.

References:

1. Balakyna L. L. Pedagogicheskiye pryntsipy realizatsyy kommunykatyvnoho pokhoda v orhanyzatsyy uroka y formyrovanyu kommunykatyvnoy kompetentnosti uchashchykhsya : dys. ... dok. ped. nauk : 13.00.01 / L. L. Balakyna. – Tomsk, 2010. – 403 s.
2. Kommunykativnaya kul'tura. Ot kommunykatyvnoy kompetentnosti k sotsyal'noy otvet-stvennosti / pod red. S. V. Tytovoy. – Sankt-Peterburg : Pyter, 2009. – 176 s.
3. Eyzenshteyn S. M. Psykholohyya yskusstva : psykholohyya protsessa khudozhestvennoho tvorchestva / S. M. Eyzenshteyn. – Leningrad : Nauka, 1980. – S. 173-202.

Ся Цзын. Диалектика коммуникативной дидактики в творческом процессе подготовки педагога-вокалиста.

В статье раскрываются особенности и признаки коммуникативной дидактики в творческом процессе подготовки педагога-вокалиста. Рассматривается терминологический аппарат коммуникативной дидактики. Определены три главных приоритета коммуникативной педагогики, различные аспекты коммуникации.

Ключевые слова: педагогическая психология, коммуникации, терминология и приоритеты коммуникативной дидактики.

Tsja Tzyn. Dialectics of communicative didactics is in the creative process of preparation of teacher-vocalist.

The article reveals features of communicative didactics in the creative process of teacher-vocalist training. The terminology apparatus of communicative didactics is considered. Three main priorities of communicative pedagogy, various aspects of communication are defined.

Keywords: pedagogical psychology, communication, terminology and priorities of communicative didactics.

УДК 378:053

Токарчук І. В.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

У статті розкрито окремі проблеми впровадження методу проектів у процес навчання фізики. Розглянуто вплив проектної діяльності на навчальну активність учнів та уміння презентувати свої дослідження. Пропонується приклад використання методу проектування з конкретної теми з фізики.

Ключові слова: інноваційні технології, проектна технологія, проектне навчання, презентація проекту.

Метод проектів – цільовий спосіб ставитись до дітей таким чином, щоб пробудити у них усе найкраще, а потім дозволити їм повірити у себе якомога сильніше.

В. Х. Кіпатрик

У сучасних умовах розбудови фізичної освіти у загальноосвітній школі вагоме місце займають інноваційні технології навчання, серед яких виокремлюються проектні технології навчання фізики. Проектна форма навчання використовується на окремих уроках, під час додаткових занять, може запроваджуватися у ході дистанційної освіти. Заняття у проектній формі не відкидають систематичного засвоєння й опанування знаннями, бо така навчальна діяльність учнів включається у зміст самого проекту.

Основна цінність проектної технології навчання полягає в тому, що вона орієнтує учнів на створення певного матеріального або інтелектуального продукту, а не на просте вивчення конкретних питань чи теми. На шляху до мети в опануванні конкретним змістом чи методом пізнання учні мають актуалізувати свою пошукову діяльність, здобути нові необхідні знання. При цьому вони можуть радитися з учителем і між собою, виконувати індивідуально чи колективно пізнавальну, дослідницьку, конструкторську та інші види роботи.

Способи організації проектної технології відображені у наукових монографічних виданнях Н. Наволокової [1] та О. Пехоти [2], де досить чітко і переконливо розкрито сутність та особливості проектної технології.